

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 január Esszé

Lánczos Vera: Az utolsó esélyünk

2011 decemberében azt írtam, nincs ok optimizmusra. Nincs, mert olyan antidemokratikus kormányzó pártja van az országnak, amely csak az erőben hisz, az erőből ért, és nem áll vele szemben szervezett ellenzék, amely képes valódi ellenerőt felmutatni. A Fidesz önként nem fogja feladni hadállásait, hisz abban, hogy a teljhatalom birtokában bármit megtehet, nemcsak a demokratikus kontroll minden eszközét szüntetheti meg, de teljesen függetlenítheti magát a realitásoktól is. Eddig működött ez a diagnózis, sajnos. Az egyszerű állampolgár hiába érzékelte, hogy a maga tapasztalatai szöges ellentétben állnak a csapból is folyó „hivatalos valóság” üzeneteivel, meggyőzhető volt, vagy beletörődött abba, hogy egyedi diszkrepanciával áll szemben, illetve akként kell kezelnie a saját baját. Ha el is érte az ingerküszöbét olyan skandalum, amely mással történt és felháborította, a szolidaritás kifejezésére csak egy szűk kisebbség volt alkalmas vagy hajlandó. Mindez mára eljuttatott mindannyiunkat az abszurdítások világába.

Számtalan példa hozható fel a mindennapos képtelenségek sorából, keresgélni sem kell, hevenyészve válogattam néhányat közülük, azért éppen ezeket, mert ezek jutottak eszembe. Egyik sem jellemzőbb a másikonál, mindegyik ugyanarról szól, mint cseppben a tenger mutatják, hogy mögöttük az önkény logikája és a hatalom kontrollálatlansága érhető tetten.

Lehetséges például, hogy egy állami szerv, egy kizárólagos hatáskörök tömegével felruházott hatóság, következmények nélkül álértetlenkedhet jogerős bírósági ítéletek rendelkezésein, a rá vonatkozó előírások megtartása helyett. Dokumentumok üres hátoldalainak alá nem írását is számon kérheti akár, hogy aztán ezen az alapon zárhasson ki pályázatokból őt komolyan venni kénytelen, mert egyedül neki kiszolgáltattott, egyébként egy piacon helytállni köteles gazdálkodó szervezeteket, ahogyan ezt a Médiatanács teszi a Klubrádióval. Magyarázhat a világban bármit a magyarázkodásra fizetett siserahad, hogy csak ármánykodók látják veszélyben a sajtó függetlenségét Magyarországon, amikor végre nem hajtott bírói ítéletek és ezek minden következmény nélkül maradásának pusztá tényei egyetlen szó híján is illusztrálják ezt.

De nem áll magában illusztrációként ez a példa. Rövid úton kiderülhet, hogy a meghirdetett elvek és célkitűzések nem fontosak, mert bármikor felülírhatók. Miként lenne különben lehetséges, hogy a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) egyik napról a másikra megszüntetheti a Magyar Rádió mind az öt körzeti stúdiójának adásait? Mégpedig azért, hogy Dankó rádió néven magyar nótákat és operettslágereket sugárzó adással cserélje le valamennyit.¹ A két éve elfogadott Közzolgálati Kódex egészen más elvárásokat fogalmazott meg a körzeti és helyi médiaszolgáltatás számára, úgymond a helyi közösségek önazonosságát erősítendő. Például hogy adjanak teret a helyi közügyekben kialakuló nézetek, vélemények sokféleségének, különös tekintettel az önkormányzatok, politikai pártok, civil szervezetek és a lakossági csoportok véleményére.

Beszélhetünk-e a jog uralmának érvényesüléséről ott, ahol nem vonatkozik mindenkire mindig

ugyanaz a jog, ha vannak „magasabb szempontok”? Történetesen előfordulhat, hogy a „magasabb szempontok” az Alkotmánybíróság döntésével is ütköznek. A testület például alaptörvény-ellenesnek nyilvánította és ezért megsemmisítette a szabálysértési törvény egy rendelkezését, amely szankcionálhatóvá tette a hajléktalanok közterületen élését, mivel az emberi méltóság védelmével összeegyeztethetetlen valakit önmagában azért büntetni, mert az utcán kényszerül élni. A miniszterelnök a Kossuth rádió 180 perc című műsorában „életszerűtlennek” nevezte az alkotmánybírósági döntést.² „Közölte, az Alkotmánybíróság döntése után a kormány egyeztet az önkormányzati vezetőkkel és »valószínűleg az emberekkel is fog«... két lehetőségük van: vagy készítenek egy új törvényt az Alkotmánybíróság határozatának megfelelően, vagy »ki kell mondani olyan alkotmányos elveket, akár az alkotmányban«, amely lehetővé teszi, hogy az önkormányzatok úgy dönthessenek, hogy közterületeiken ne élhessenek életvitelszerűen hajléktalanok.” Értsük világosan: le kell gyártani a megfelelő elveket, be kell szavazni kétharmaddal az alaptörvénybe, s ettől rögtön alkotmányossá lesz az, ami ma még sérti az emberi méltóságot, mert az alkotmányosság pusztán többségi kérdés, ugyebár.

Annak érdekében, hogy még ennél is világosabb legyen, miről van szó, érdemes átgondolni Kövér László házelnök reakcióját Sólyom László bírálataira. Sólyom az alkotmányos kultúra hanyatlásáról beszélt egy az Origónak adott interjúban, és többek között azt mondta, hogy „mivel a kormánytöbbség szinte naponta változtatja az alkotmányt, és rendeletekbe illő apróságokkal, rendelkezésekkel tölti fel... elvi rendelkezésre volna szükség az Alkotmánybíróság részéről”.³ Kövér László házelnök erre azzal kontrázott, hogy: „alkotmánybírósági elnökként Sólyom volt az, aki úgy honosította meg a testület működését, hogy az a parlamentarizmus alapelveit felrúgva, kvázi fellebbviteli fóruma lett az Országgyűlésnek, úgy, hogy az alkotmánybírók a képviselőkkel és a kormány tagjaival ellentétben senkinek sem tartoznak elszámolással.”⁴

Fellebbviteli fórum? Vagy a kétharmad felett lehetséges kontroll utolsó bástyája? Az Alkotmánybíróságnak a mi alkotmányos rendünkben éppen az a funkciója, erre hozták létre, hogy alkotmányos kérdésekben vita esetén a mindenki által elfogadott végső döntést meghozza, s mára egyre kevésbé véli károsnak az uralkodó kétharmad, hogy ezt megkérdőjelezze. A többség zsarnokságának éppen az alkotmányos demokrácia állhatja útját azáltal, hogy az állampolgárok, illetve a mindenkori kisebbségek alapvető jogainak tiszteletét és garanciáit alkotmányba foglalják. S hogy ez érvényesüljön is, annak az a feltétele, hogy a mindenkori parlamenti többség elfogadja és magára nézve kötelezőnek tartsa az alkotmányos vitákban a végső szó kimondására hivatott, erre a parlament által felhatalmazott Alkotmánybíróság döntéseit.

Egy következő, látszólag periférikus történet, amelyről az Index számolt be,⁵ miszerint veszélybe kerültek az országban a Frankel Leó nevét viselő közterületi névtáblák. Az abszurdok közt is igazi csemegére lelünk ebben az ambícióban. Már az is anakronisztikus, ahogy a múlttal szemben a névváltoztatás frontján vív kérelhetetlen osztályharcot egy a maga bolsevik mentalitását éppen ezzel leleplező kurzus. Nevetségesnek nevezném, ha nem találnám ijesztőnek, hogy a rendszerváltás után több mint húsz évvel törvény született,⁶ módosítva a cégtörvényt, a civilszervezetekről, a médiáról avagy a helyi önkormányzatokról szóló törvényeket is arról, hogy cégek és sajtótermékek, civil szervezetek és közterületek nem viselhetik olyan személy nevét, aki a 20. századi önkényuralmi politikai rendszerek megalapozásában, kiépítésében vagy fenntartásában részt vett, vagy olyan szervezet nevét, olyan kifejezést, amely a 20. századi önkényuralmi politikai rendszerre közvetlenül utal.

Ám ha egyszer repül egy nehéz kő, bizony nem tudni, hol áll meg, most éppen Frankel Leót találta el. A szóban forgó törvény címe a 20. századi önkényuralmi rendszerekre hivatkozik, de

nem akadály, hogy Frankel Leó 1844-ben született és 1896-ban halt meg, munkásmozgalmár volt, ez elég. Péccsett már az elmúlt nyáron úgy döntöttek, ilyen névvel nem maradhat közterület, hiszen – a helyi Fidesz-frakcióvezető szerint – „...Frankel Leó munkásmozgalmában betöltött tevékenysége előrevetítette az 1919-es eseményeket, majd a Rákosi-korszak visszaéléseit... »a Kádár-korszakról nem is beszélve.«” Bármennyire hihetetlen, de tény, hogy korábbi satírozókra, listázókra, gondolatörökre hivatkozással újra satíroznak, listáznak, gondolatörködnének, mintegy előkészítve az ideológiai terepet bárki kirekesztésére nemcsak a múlt, de a jelen történelméből, kulturális életéből, közéletéből is.

Ide vág az is, ahogy Kövér László házelnök, például „arra a kérdésre, egyetért-e azzal, hogy Gyöngyösi Márton jobbikos képviselőnek antiszemita kijelentése után nincs helye a parlamentben, azt mondta: a »hülyeség« vagy a rosszhiszeműség a képviselők alkotmányos joga. Ha demokrácia van, akkor el kell viselnünk azt, hogy néha rossz választásaink eredményeképpen »mindenféle alakok, Gyurcsány Ferenc egyfelől, Gyöngyösi Márton másfelől« bekerülhetnek a politikába, sőt a hatalomba is, az ország élére.”⁷

Kövér számára tehát rasszista nézeteket vallani pusztán „hülyeség, rosszhiszeműség”, és ugyanígy hülyeség és rosszhiszeműség politikai ellenfélnek lenni a Fidesszel szemben. A mérce tehát nem a hivatkozott demokratikus értékrend, az csak ürügy a maszatoláshoz. A mércét hatalmi szempontok adják.

Az ilyen mondatok ismeretében nem kicsit volt disszonáns követni a köztársasági elnök szívhez szólónak szánt újévi szavait: „Olyan országot, olyan hazát kell alkotnunk, amelynek fundamentuma az egymásnak megadott tisztelet, a jó szó és a jó szomszédság, a jövőnkért viselt felelősség és egymás teljesítményének megbecsülése.”⁸

Nem hozok több példát, megtölthetnék az egész lapszámot, és az igazi abszurditást az jelenti, ahogyan minderre még mindig reagálunk: ugyanazzal a naivitással rácsodálkozva a triviálisan gátlástalan, részrehajló, minden elvszerűséget nélkülöző, cinikus lépésekre, semmit nem téve, másra várva. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy az önkény térnyerésének nem az az oka, hogy valakik kétharmados többségre tettek szert, mert kétharmaddal is lehetne demokratikusan kormányozni, hanem az, hogy ezt a többséget tudatosan és módszeresen a demokratikus rend felszámolására használják fel. Ez sem lenne azonban elég a megvalósításához, ha a társadalom többsége nem hagyná. Miközben úgy érezzük, hogy ami történik, a normalitással ütközik, nem akarunk tudomást venni arról, hogy az abszurdítások az önkény felől közelítve nagyon is értelmes rendszert alkotnak, s az a cél, hogy e képtelenségek elfogadását tekintsük a jövőben normálisnak. Nem olyan dologról van tehát szó, ami elmúlik magától, mint egy gyermekbetegség. Ez viszont egyértelművé teszi, milyen opcióink vannak.

Nem hihetjük tovább, hogy csak kilengéseket tapasztalunk, és a dolgok majd maguktól visszazökkennek a normális kerékvágásba. 2013 az utolsó év és az utolsó esély, hogy szakítsunk a negligens kívülállással, az önbecsapással, hogy van más választás is, mint szembenézni a kihívással. Nincs más út, mint a már egyszer elért demokratikus rend végleges elsöprését megakadályozni a demokratikus gondolkodású politikusok és állampolgárok kompromisszumkész összefogásával. Nincs mire és kire várni ehhez. Ez másra át nem hárítható kötelesség, történelmi felelősségünk.

Hivatkozások

1 Erről adott hírt a Népszabadság Online november 22-én és december 5-én: http://nol.hu/lap/allaspont/20121205-danko_radio

http://nol.hu/belfold/helyi_hirek_helyett_no-ta

2 A 168 Óra Online által az MTI híradása nyomán 2012. nov. 30-án közzétett hír alapján: <http://www.168ora.hu/itthon/orban-nem-eletszeru-hajlektalansaggal-kapcsolatban-szuletett-ab-dontes-106806.html>

3 <http://www.origo.hu/itthon/20121217-solyom-laszlo-szerint-nincs-sok-ertelme-a-letezesnek-ha-atmegy.html>

4 http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=182466:koever-karacsonyi-uezenete-az-ab-a-kommunista-hatalomatmentes-eszkoeze-volt&catid=79:kiemelt-hirek&Itemid=115

5 2012. december 16-án, http://index.hu/belfold/2012/12/16/1896-os_halala_sem_vedi_meg_frankelt/

6 2012. évi CLXVII. törvény egyes törvényeknek a 20. századi önkényuralmi rendszerekhez köthető elnevezések tilalmával összefüggő módosításáról.

7 http://www.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=181215:koever-hergelik-a-diakokat-demokraciaban-gyurcsanyis-a-jobbik-is-bekeruelhet-a-politikaba&catid=79:kiemelt-hirek&Itemid=115

8 http://www.keh.hu/sajtokozelemenyek/1707-Ujevi_koszonto

Tetszik

8 ember kedveli, Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Lánczos Vera: Nincs ok optimizmusra** A kérdésre, hogy vajon egy év múlva hol tart az...
2. **„Már rég nem pártpolitikáról van szó” – Tétényi Éva polgármesterrel beszélget**
Lánczos Vera – Megválasztása óta nagy érdeklődéssel követem polgármesteri munkáját. A beszélgetésre...
3. **Mire van passzusunk? – Balázs Péter és Oszkó Péter a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, hozzászólók Lánczos Vera, Almási Miklós, Farkas Zoltán, Domány András, Bauer Tamás, Valki László, Vicsek Ferenc** – Amikor a beszélgetésünkre készültem, rájöttem, miért olyan nehéz követni...
4. **Tandori Dezső: Lesz-e utolsó írásom;** egyre hívebb hozzám – most eldobom a cetliket – minap...

Cimkék: **Lánczos Vera**